

Nové možnosti stanovení volné Hg v ovzduší

Ing. Tomáš Černohorský, CSc.

Metody komerčně používané pro stanovení volné Hg v ovzduší

- ▶ **Měření celkové absorpce záření v plynové kyvetě při 254 nm**
  - malá citlivost
  - není korekce pozadí
  - velmi omezená použitelnost
  - *poskytuje kontinuální hodnoty*

- ▶ **Měření absorpce při 254 nm s termooxidační metodou (AMA 254) v kombinaci se záchytem na amalgamátor nebo sorbent**
  - neposkytuje okamžité údaje
  - jsou problémy s účinností záchytu , zejména pro nízké koncentrace a velmi kontaminované ovzduší
  - *může poskytovat informace o celkovém obsahu Hg*

► **Měření optické fluorescence v plynové kyvetě (PSA Analytical)**

- není vhodná pro praktické využití, funguje jen ve velmi čistém prostředí
- optická fluorescence je zhášena celou řadou látek
- vybuzené fluorescenční záření je absorbováno celou řadou org. Látek
- *metoda je velmi citlivá*

► **Měření optické fluorescence v plynové kyvetě v kombinaci s amalgamační technikou (TEKRAN)**

- určeno pro velmi nízké koncentrace (DL 0.1 ng/m³)
- omezený rozsah koncentrací do 10 000 ng/m³
- není vhodné pro ovzduší kontaminované org. Matricí
- vhodný pro stacionární a mobilní stanice (40 kg, ...)
- *vynikající citlivost*
- *poskytuje kontinuální hodnoty (dva amalgamátoři)*

- ▶ **Přímé měření absorpce v plynové kvetě s mnohonásobným průchodem a rychlou Zeemanovskou korekcí (Lumex)**
  - není vhodná pro ultrastopovou analýzu ve velmi čistém prostředí (DL 2 ng/m³)
  - *poskytuje okamžitá data (po 1 s)*
  - *nezávislá na matrici vzorku ve velmi širokém rozsahu*
  - *široké koncentrační rozmezí 2 – 200 000 ng/m³*
  - *snadná kalibrace (není předkoncentrační krok)*
  - *přenosné zařízení (komplet cca. 6 kg)*
  - *může být implementováno do stacionárních a mobilních stanic*
  - *rozšířitelné na pevné a kapalné vzorky (i v terénu)*

Nová kategorie – Lumex RA-915+
nová dimenze v oblasti analýzy Hg

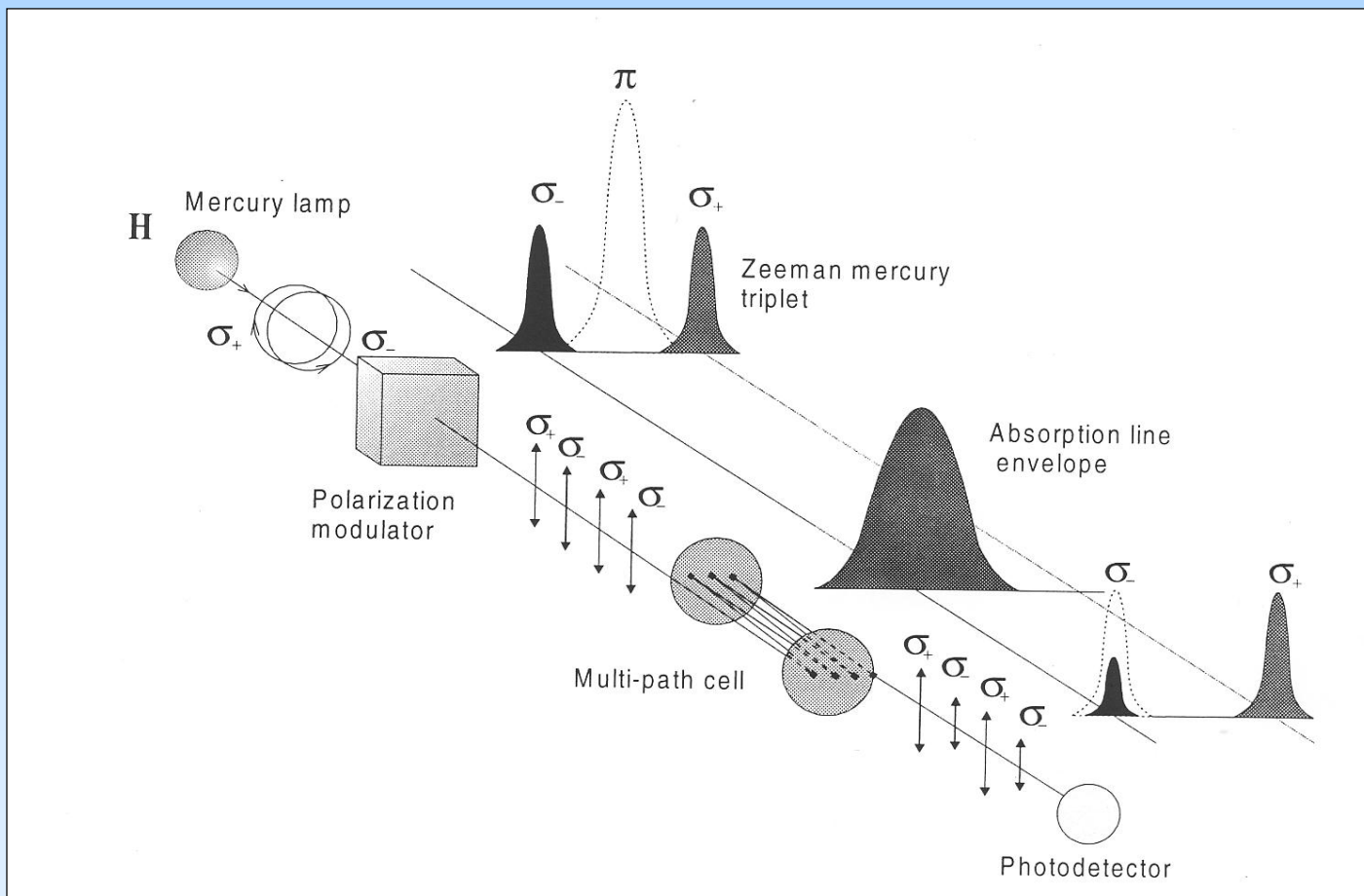

Určení AA spektrometru RA 915+

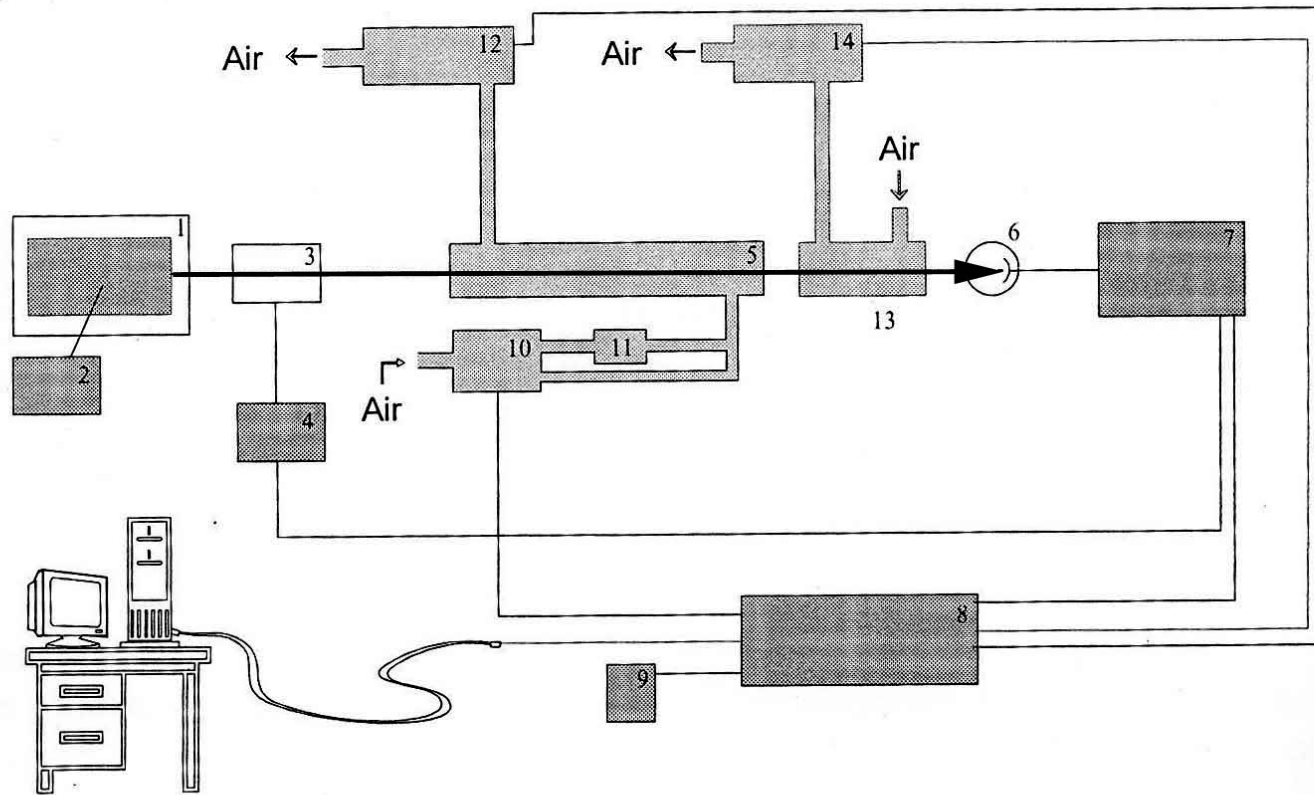
- **RA 915+** je primárně určen pro stanovení obsahu Hg v ovzduší (pracovní, venkovní, emise, imise, půdní vzduch, skládkové plyny, atd.). Při použití přídatných modulů je možná také analýza vodných a v pevných vzorků.
- **Základní charakteristiky přístroje je možné shrnout do následujících bodů:**
  - Extrémně nízké detekční limity a velmi vysoká selektivita
  - Velmi jednoduchá analýza jak v laboratoři tak i v terénu
  - Zcela automatické kontinuální monitorování Hg v ovzduší
  - Přídatný modul pro analýzu vodných vzorků technikou studených par
  - Přídatný modul pro termo-oxidační stanovení ve vodných i pevných vzorcích
  - Integrovaný počítač a LC panel + připojení na PC a PC software

Princip funkce spektrometru RA 915+

- atomové absorpční spektrometrie se Zeemanovskou korekcí pozadí
- vysokou rychlost modulace polarizovaného záření (ZAAS-HFM) – 1 kHz
- unikátní optická cela o dráze optického paprsku 10 m

Funkční schéma spektrometru RA 915+

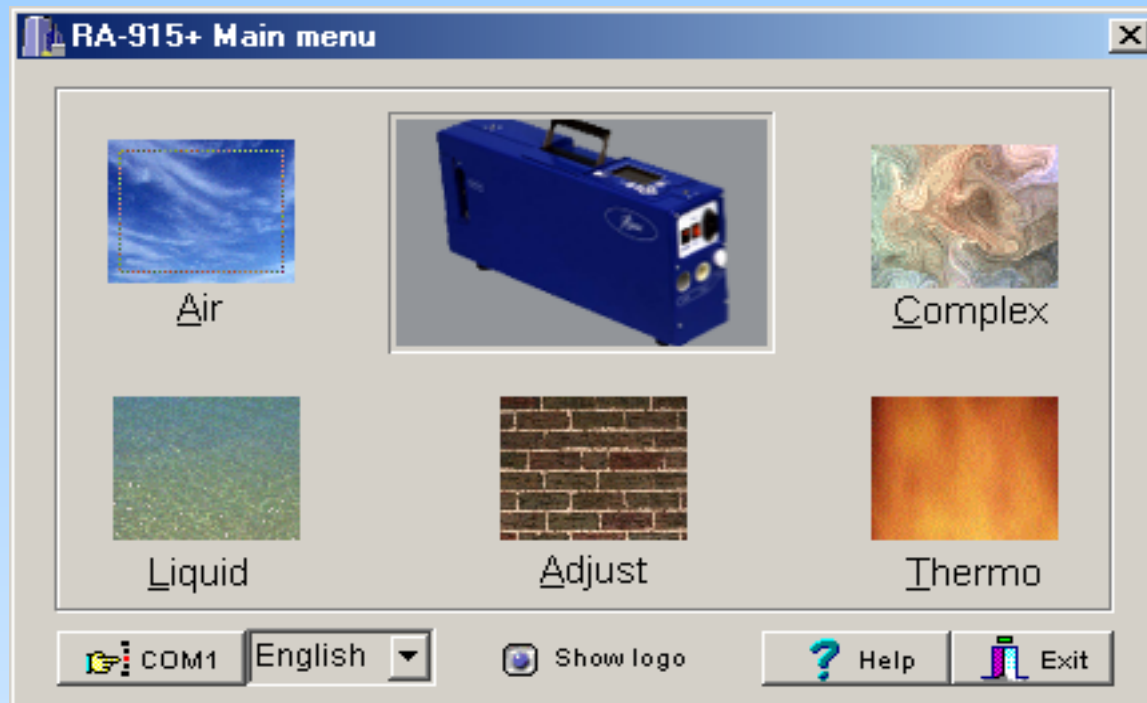
Spektrometr RA 915+

Spektrometr může být řízen:

- **Z interní řídicí jednotky s LCD displejem.** Zde je možné nastavování spektrometru, testování stavu spektrometru, kontinuální měření koncentrace s vyhodnocením okamžitých koncentrací, průměrné koncentrace z celého intervalu měření a průměrné koncentrace a RSD ze tří opakování. Je možné měření také integrovaných hodnot koncentrace Hg.
- **Z externí řídicí jednotky propojené kabelem se spektrometrem** (nabízí ty samé možnosti jako případ 1)
- **Z externího PC se software pod Windows 98/NT.** Zde je možný plný komfort obsluhy, komplexní testování stavu spektrometru, dlouhodobé monitorování s možností provádění výpočtů, exportu do databází, atd.

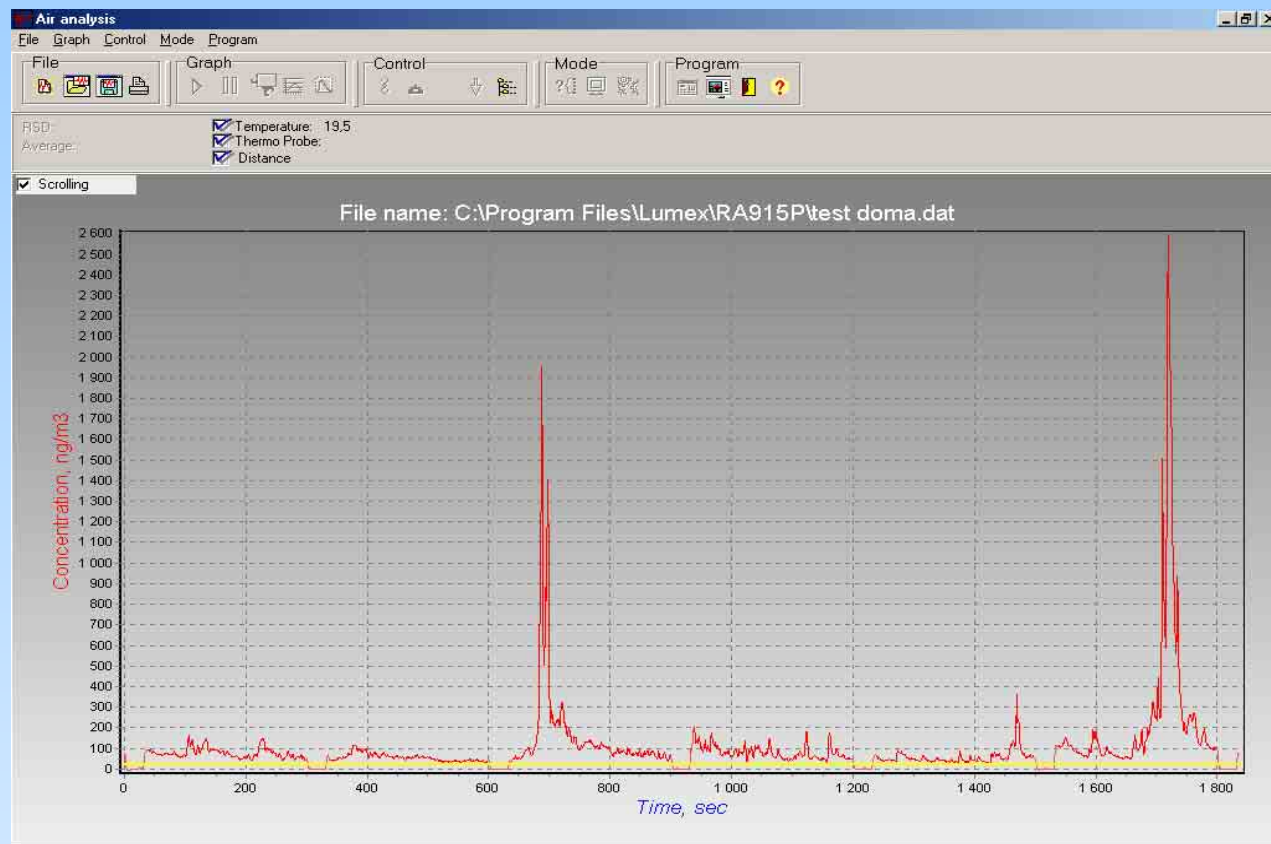

Software RA 915+

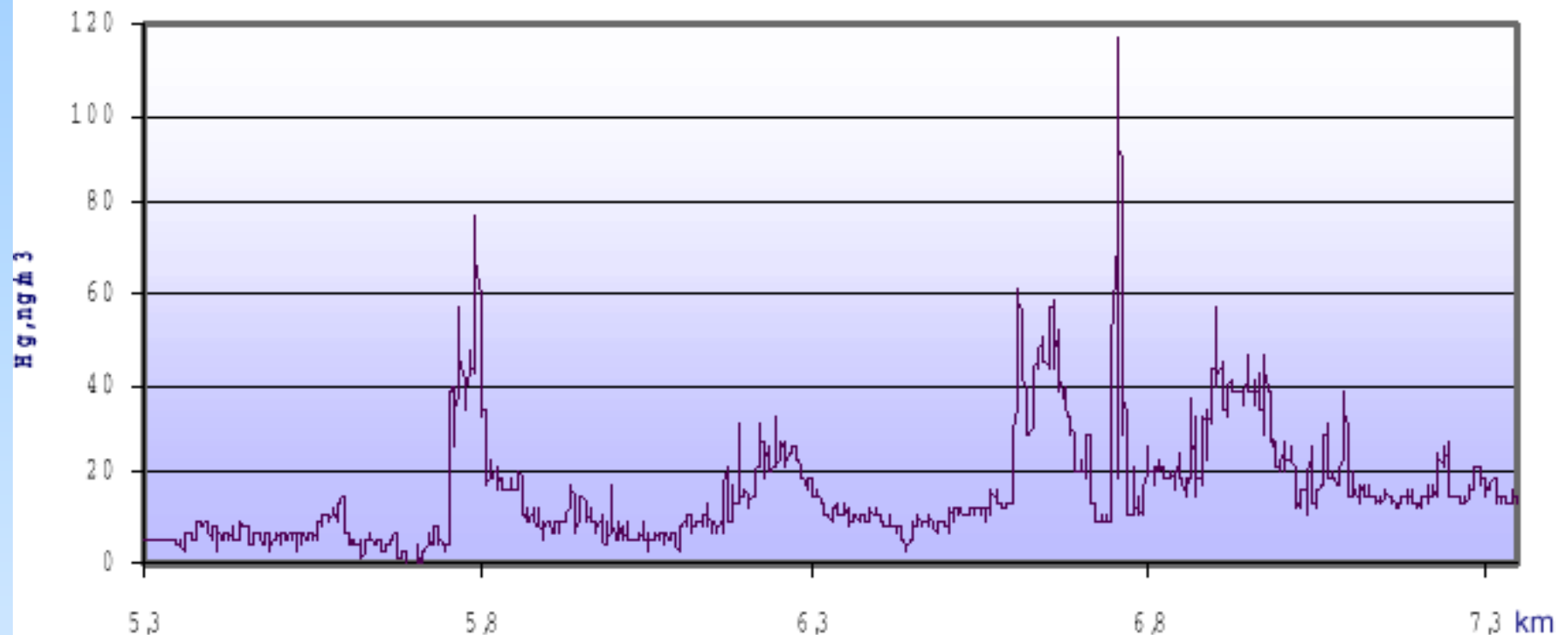
- **pět základních modulů**
- **Air** – měření volné Hg v ovzduší a plynech
- **Liquid** – použití metody studených par
- **Complex** – termooxidační stanovení Hg
- **Thermo** – speciální analýza Hg
- **Adjust** – možnost komplexního testování spektrometru, tvorba „log“ souborů zaznamenávajících komplexní stav spektrometru v čase

Modul měření ovzduší

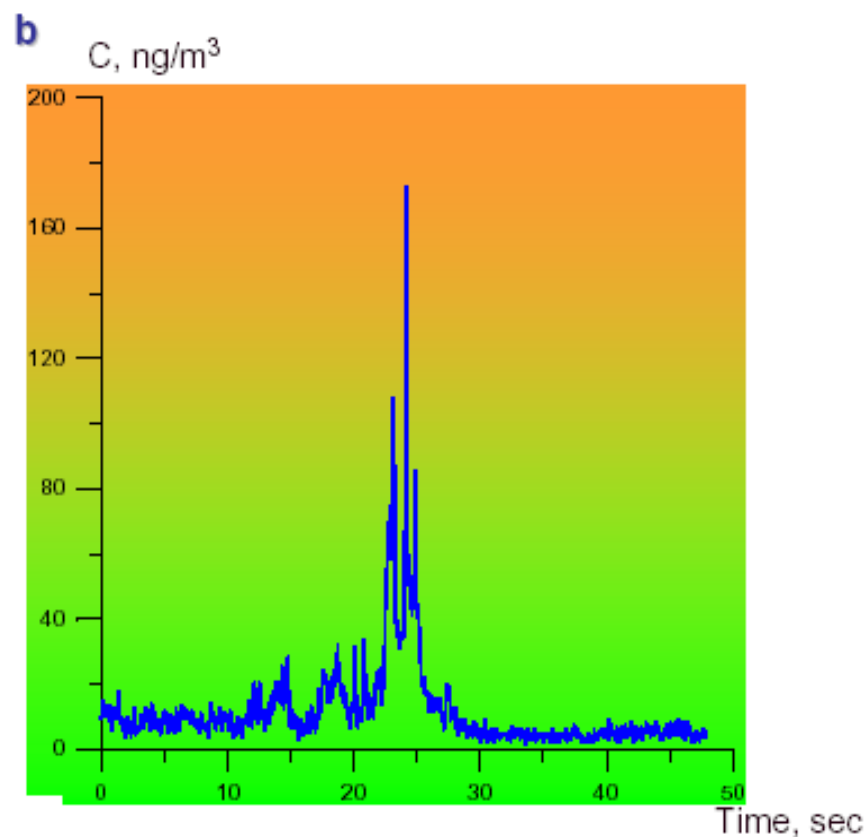
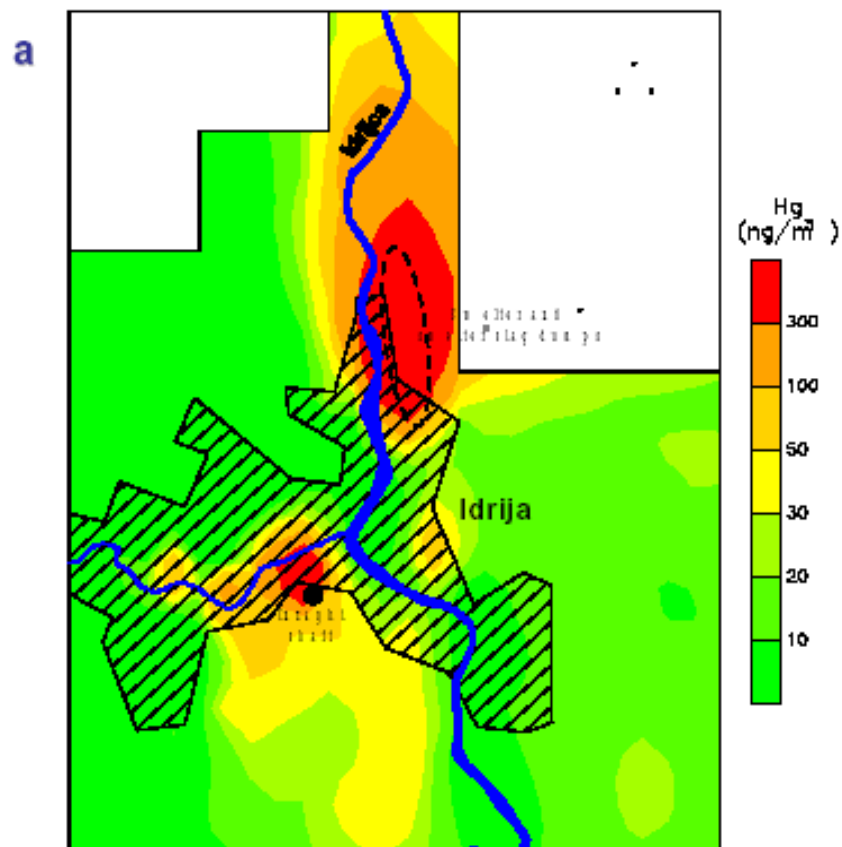
- Umožňuje monitorování obsahu volné Hg v rozmezí od 2 do 200 000 ng/m³ Hg. Záznam okamžitých koncentrací (po 1 s), průměrných koncentrací, integrovaných hodnot, automatického nulování během provozu, záznam poznámek v závislosti na distanci, atd., připravuje se GPS software

MERCURY DISTRIBUTION IN AIR AT GAS PROCESSING PLANT

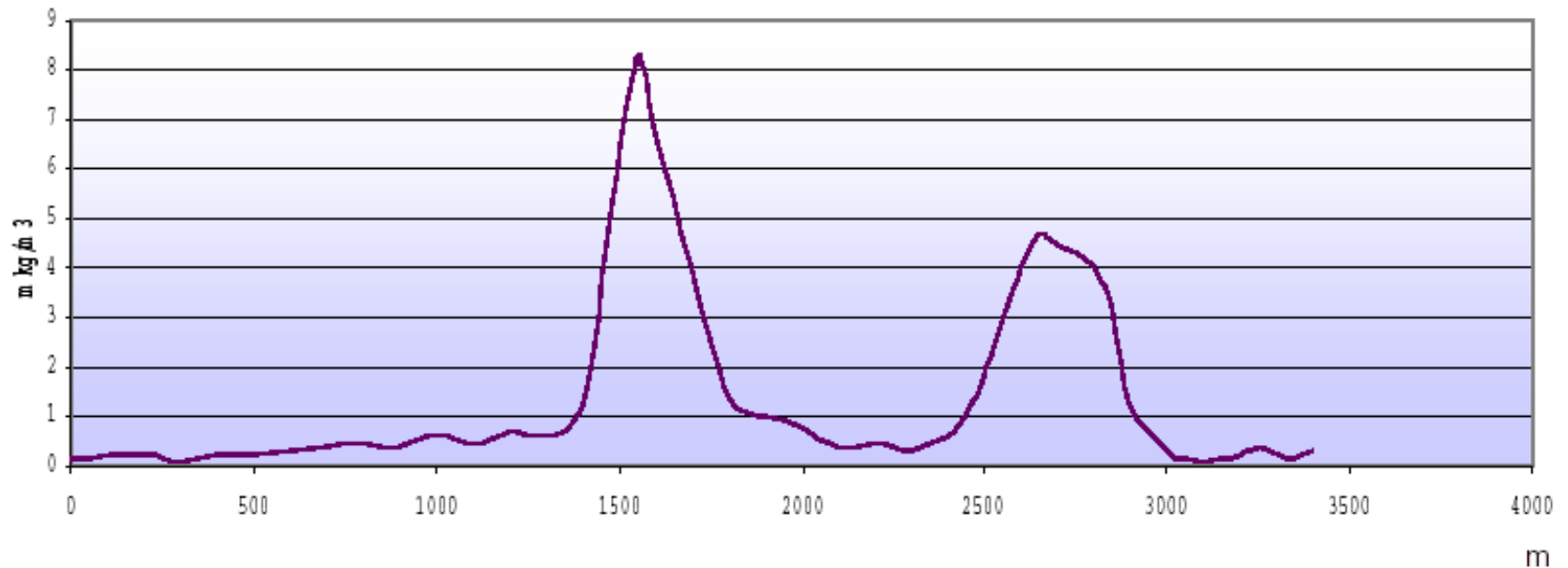
GPS Molve, plant's territory. Mercury content in ambient air.
Continuous car survey at a speed of 10 km/h, 04.10.96

ARIAL SURVEY AND MERCURY PROFILES IN URBAN AREAS

Aerial survey **(a)** and one of profiles **(b)** crossing Idrija city, Slovenia
Continuous car survey at a speed of 20 – 60 km/h, 24.09.94

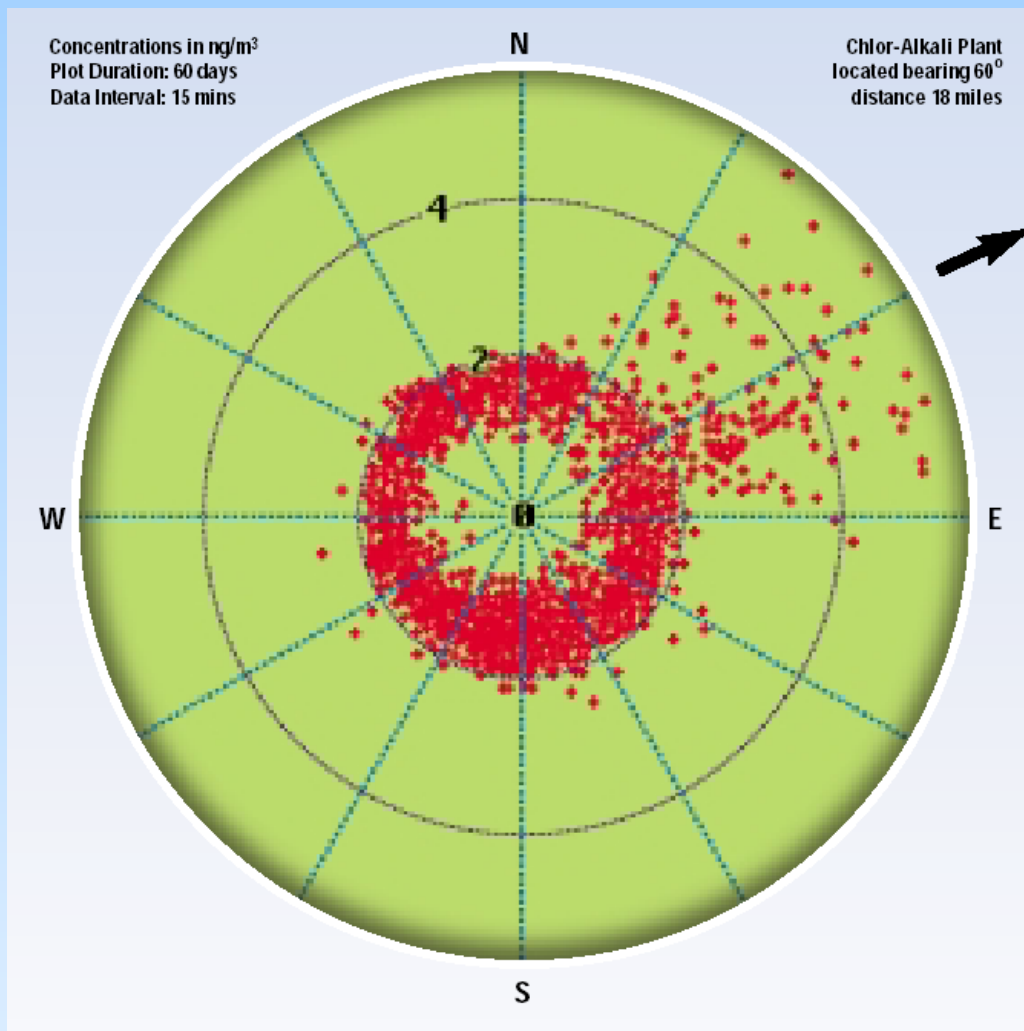
MERCURY DETERMINATION IN AMBIENT AIR AROUND INDUSTRIAL FACILITIES

Mercury distribution in ambient air around De-Nora chlor-alkali plant

Continuous car survey at a speed of 10 km/h, 04.04.90, air temperature +5 °C.

***Monitorování obsahu Hg v ovzduší do vzdálenosti 18 mil od závodu
produkcujícího chlór a hydroxid sodný. Převzato z materiálů f. TEKRAN***

Doba monitorování:

2 měsíce

Interval: 15 min

Měření pracovního ovzduší

Laboratorní odbor KHS Pardubice

Kyjevská 44, 532 03 Pardubice
tel. 040-601 1111, 601 9501, 601 9503; fax 040-601 9502; e-mail: khs.pce.lab@iol.cz

Protokol o analýze pracovního ovzduší

Protokol o zkoušce č.j.	Počet listů: 6
	List č.: 1
	Počet příloh: 2

O b e c n á   č á s t

Adresa objednavatele:	
Zakázka přijata dne:	27. 3. 2002
Zakázka evidována pod číslem:	162/2002
Místo odběru vzorků ovzduší:	Výroba neonů - pracoviště výplachovny a čerpárny
Datum odběru vzorků ovzduší :	27. 3. 2002
Odběr vzorků ovzduší za KHS provedly:	Ing. V. Kraják, Ing. T. Černožský CSc. (RMI s.r.o., Lázně Bohdaneč)
Odběru za závod přítomen :	
Stanovovaná škodlivina :	Rtuť
Venkovní povětrnostní podmínky :	06,30 hod.: t=2,4°C, rv=54,6 %, p=999 hPa, zataženo 09,50 hod.: t=3,6°C, rv=54,0 %, p=999 hPa, zataženo 10,30 hod.: t=4,2°C, rv=51,5 %, p=1000 hPa, zataženo t – teplota, rv – relativní vlhkost, p – barometrický tlak

Měření pracovního ovzduší

1. Výplachovna

Měření pozadí (průměr z 10 s měření):

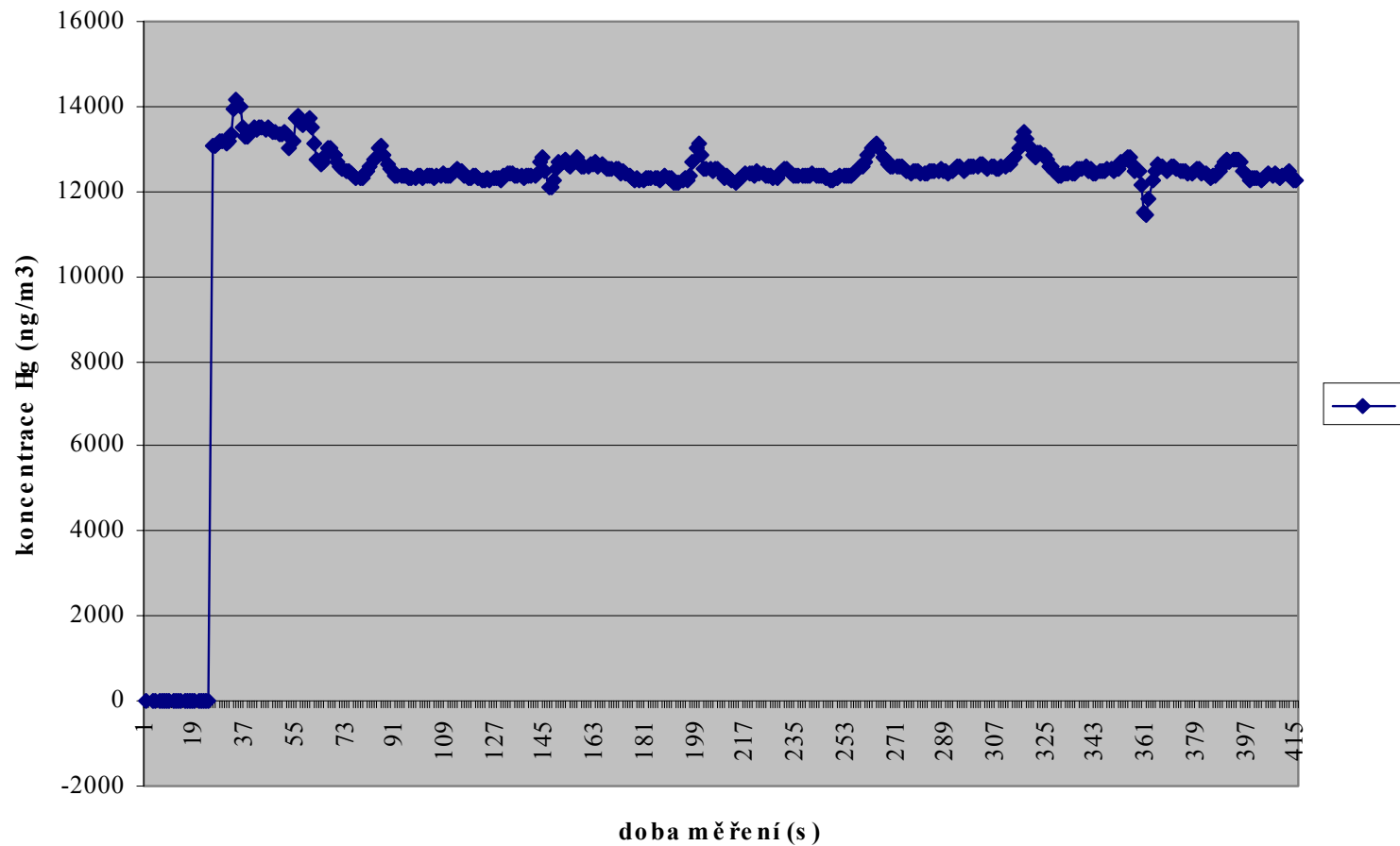
doba (hod.)	koncentrace Hg ($\text{mg}\cdot\text{m}^{-3}$)
07.15	0,01166
09.55	0,00420
Průměr	0,00793

Kontinuální měření koncentrace rtuti při likvidaci starých trubíc :

Parametr	Jednotka	
Doba měření	hod.	7.30 – 8.10
Průměrná koncentrace	$\text{mg}\cdot\text{m}^{-3}$	0,0126
Maximální koncentrace	$\text{mg}\cdot\text{m}^{-3}$	0,0142
Směrodatná odchylka	$\text{mg}\cdot\text{m}^{-3}$	0,0004

Měření pracovního ovzduší

Příloha k protokolu č. 1: Průběh měření koncentrace rtuti během rozbíjení trubíc

Měření pracovního ovzduší

2. Čerpárna

Kontinuální měření koncentrace rtuti při vypalování trubic:

Parametr	Jednotka	
Doba měření	hod.	8.25 – 9.45
Průměrná koncentrace	mg.m⁻³	0,0029
Maximální koncentrace	mg.m⁻³	0,0047
Směrodatná odchylka	mg.m ⁻³	0,0007

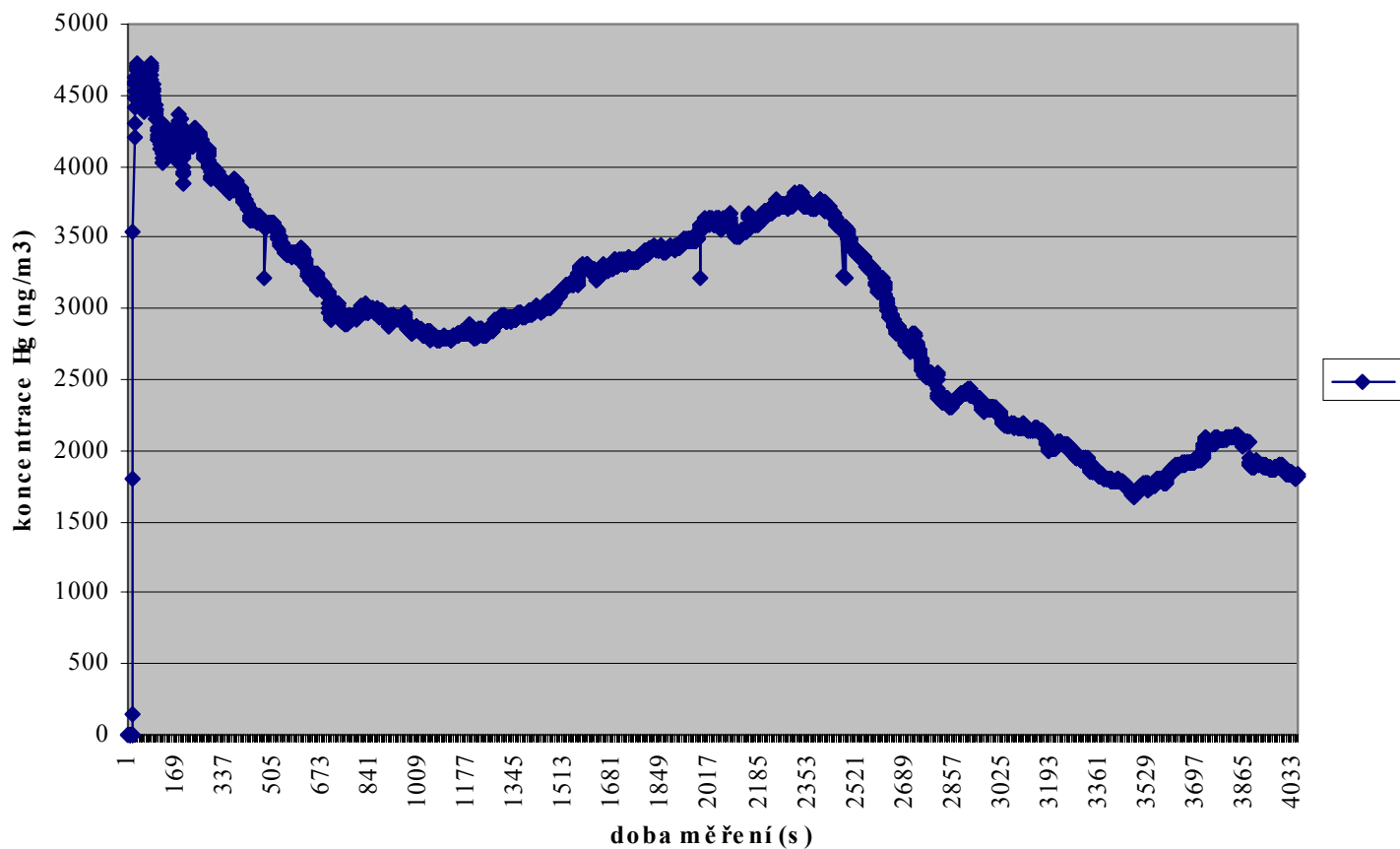
Výpočet průměrné celosměnové koncentrace:

(90 % vypalování trubic, 10 % v oblasti se zanedbatelnou koncentrací Hg)

průměrná celosměnová koncentrace Hg = 0,00265 mg.m⁻³

Měření pracovního ovzduší

Příloha k protokolu č. 2: Průběh měření koncentrace rtuti během vypalování trubnic

Přídavné moduly

RP-91 – přídavný modul pro metodu studených par. S tímto modulem je možné dosáhnout velmi citlivé analýzy Hg ve vodných roztocích (DL 0.6 ng/l).

RP-91C – pyrolizní modul. Tento modul může pracovat ve dvou režimech.

1. Klasická pyrolizní analýza - vzorek je spálen ve dvoustupňové peci a přímo vstupují do měřící cely (bez amalgamačního nabohacení – výhoda Zeemanovské korekce pozadí)

2. Režim thermoscan - vzorek je umístěn v první peci, ve které je možné zadat teplotní program (postupný nárůst teploty a dobu zdržení požadované teploty), uvolněné formy Hg dále postupují do druhé pece ve které jsou spáleny a následně analyzovány. Touto technikou je možné dosáhnout speciální analýzy různých forem Hg (princip frakční destilace).

THERMOSPECTRA OF THE SEDIMENT SAMPLES

Thermospectra of the sediment samples
taken from the Idrica river, Slovenia

Depth:

1 – 30 – 40 cm

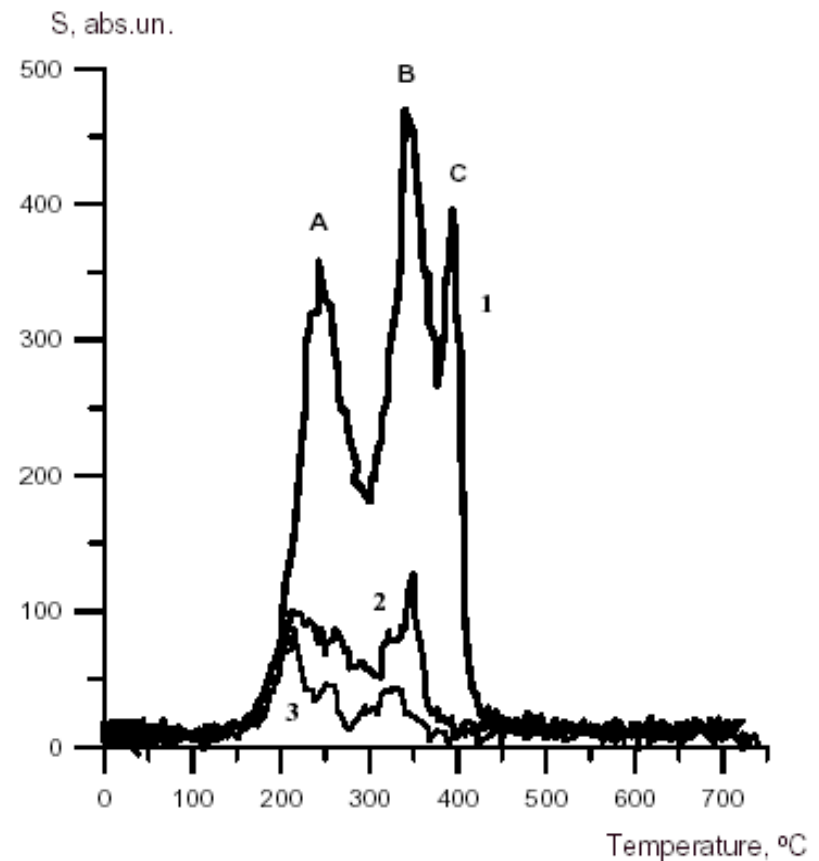
2 – 40 – 50 cm

3 – 50 – 60 cm

A – organic mercury species

B – cinnabar

C – undefined mercury compound

Možnosti použití RA915+

- monitorování imisních stavů Hg
- zapojení do automatických a mobilních stanic
- Monitorování obsahu Hg v nemocnicích a prostorech běžného bydlení
- monitorování pracovního ovzduší, včetně přesného vyhledávání zdrojů kontaminací
- kontrola opatření v pracovním prostředí (jsou k dispozici okamžité koncentrace)
- vyhledávání starých zátěží, monitorování půdního vzduchu
- geologická prospekce
- monitorování emisí
- laboratorní využití (speciace Hg, nízké DL)
- Monitorování obsahu Hg v zemním plynu, LPG a čistých plynech